

Uvajanje elementov formativnega spremljanja v šolsko svetovalno delo z učenci s posebnimi potrebami

Spomenka Juretič, *Dvojezična osnovna šola II Lendava/II. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola*

Uvod

Formativno spremljanje poudarja pomen dejavne vloge učenca pri izgradnji kakovostnega in trajnega znanja. Komljanc (2008) ga opredeljuje kot pedagoški dialog za soglasno skupno učiteljevo in učenčevo spremljanje, nadziranje in usmerjanje razvoja posameznika, da bi izboljšali učni učinek v procesu učenja. Elementi formativnega spremljanja na področju dela z učenci s posebnimi potrebami, ki zagotavljajo sodelovalno učenje, učenje drug od drugega, dejavnost učencev z dobrim počutjem in motiviranostjo,

se uspešno implementirajo tudi v delo svetovalne službe.

V zadnjih dveh letih sem pri razvojni nalogi Formativno spremljanje/preverjanje pri Zavodu Republike Slovenije za šolstvo začela uvajati elemente formativnega spremljanja na področje šolskega svetovalnega dela. V projekt so bili vključeni učenci prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom in posebnega programa vzgoje in izobraževanja.

Prvo leto dela v projektu sem izbrala področje počutja učencev, drugo leto pa področje poklicne orientacije.

Prvo leto – Področje počutja učencev

Veliko učencev ima težave na področju razvijanja socialnih veščin in veščin samournavanja, pri oblikovanju medosebnih odnosov in komunikacije ter z nizko samopodobo. Osnovni cilj je bil izboljšanje počutja učencev v šolskem okolju in spreminjanje oziroma razvijanje njihovih pozitivnih vzorcev vedenja in odzivanja.

Dejavnosti dela z učenci so potekale na ravni šole ter na individualni ravni. Na ravni šole so dejavnosti potekale v obliki dnevnega spremljanja počutja učencev in v obliki mesečnih vrednotenj ob pogovorih z učenci. Na individualni ravni je delo potekalo s posameznimi učenci in je temeljilo na njihovih močnih področjih, preko katerih so vzpostavljali stike in razvijali pozitivne pristope k izboljšanju vedenja oziroma preko katerih so tudi sami prispevali k ustvarjanju ugodne socialne klime.

Primer: Spremljanje počutja učencev – Semafor počutja

Dejavnost Semafor počutja sem na ravni šole začela izvajati že v okviru inovacijskega projekta

Zavoda Republike Slovenije za šolstvo Razvijanje odgovornosti pri učencih s posebnimi potrebami v šolskem letu 2014/15. Dejavnost sem nadaljevala v okviru razvojne naloge Formativno spremljanje v razvojni skupini za področje posebnih potreb.

Počutje učencev smo spremljali s semaforjem počutja, s katerim smo učence spodbujali, da so sproti ocenjevali svoje počutje. Vsak dan so na obrazcih »Kako sem se danes počutil v šoli?« s smeški označevali svoje počutje. Ocenjevalna lestvica je bila dvostopenjska (smejoč se in žalosten smeško). Če se je učenec počutil dobro, je v tabelo narisal smejočega se smeška, če se je počutil slabo, je narisal žalostnega smeška. Učenci so lahko la list papirja zapisali razlog za svoje počutje in ga vstavili v ovojnico s svojim imenom, ki so visele na steni pod tabelo. Na ta način smo učence navajali na odgovornost za vsakodnevno beleženje počutja. Pri mlajših učencih smo način vrednotenja počutja prilagodili starostni stopnji in njihovim sposobnostim. Ti otroci so na semaforju označili svoje počutje s ščipalko.

**KAKO SEM SE DANES POČUTIL V ŠOLI?
HOGYAN ÉRZETEM MAGAM MA AZ ISKOLÁBAN?**

	LAURA	MARIJAN	BORIS	MARKO	TADEJ
Petek 1.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Ponedeljek 4.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Torek 5.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Sreda 6.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Četrtek 7.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Petek 8.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Ponedeljek 11.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Torek 12.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Sreda 13.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Četrtek 14.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Petek 15.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Ponedeljek 18.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Torek 19.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Sreda 20.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Četrtek 21.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Petek 22.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Ponedeljek 25.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊
Torek 26.4.2016	😊	😊	😊	😊	😊

27.4.2016 – DAN LIPORA PROTI OKUPATORIJU/ AZ ELLENÁLLÁS NAPJA
28. in 29.4.2016 – PÉRDŐMAJSKÉ POČITNICE/ MÁJUS ELSEJ SZÜNETE
1. in 2.5.2016 – PRAZNIK DELA/ A MUNKA ÜNNEPE

Slika 1. Preglednica – samovrednotenje počutja
»Kako sem se danes počutil?«

Ob koncu meseca smo opravili mesečne pogovore v vseh razredih in ovrednotili počutje učencev. Osnovna metoda dela je bil pogovor. Pri pogovoru sem uporabljala semafor počutja. Pri mlajših učencih sem uporabljala zeleno in rdečo žogo. Kadar je učenec v roki držal zeleno žogo, je opisoval okoliščine in dogodke, ob katerih se je počutil dobro, kadar je držal rdečo žogo, pa je pripovedoval o okoliščinah in dogodkih, ob katerih se je počutil slabo. Prevladoval je element formativnega spremljanja **samovrednotenje**. Pri mesečnih pogovorih je bil prisoten še element formativnega spremljanja **vprišanja v podporo učenju**. V pogovoru sem postavljala vprašanja, ki so učence spodbujala k čim večji miselni dejavnosti.

Primer: Delo s posameznikom – učenje igranja na kitaro

Dejavnost Semafor počutja sem nadgradila na individualni ravni. Predstavila bom primer učenja igranja na kitaro. Učenec si je v skladu s svojim interesom in na lastno pobudo izbral dejavnost, ki je temeljila na njegovem močnem področju, torej glasbi, igranju na instrument. Dejavnost je potekala v paru, z učenko, ki si jo je učenec sam izbral. Tudi ta učenka je izrazila željo, da bi se rada naučila igrati kitaro.

Dejavnost je potekala načrtovano in sistematično od dvakrat do trikrat tedensko v obliki medvrstniškega, sodelovalnega učenja, v času podaljšanega bivanja. Ključna strategija je bila **aktiviranje učencev, da postanejo drug drugemu vir poučevanja**.

Prevladujoča elementa formativnega spremljanja pri tej dejavnosti sta bila **oblikovanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti** ter **samovrednotenje in vrstniško vrednotenje**.

Kako je potekalo delo?

Skupaj z učencem sva določila **cilje/namene učenja**, na podlagi katerih sva skupaj oblikovala **kriterije uspešnosti**. Namene učenja in vsak kriterij uspešnosti sva razjasnila, da jih je učenec razumel.

Po končani dejavnosti je učenec preveril kriterije uspešnosti in jih s simboli smejočega se, žalostnega ali neopredeljenega smeška označil v tabeli Kriteriji uspešnosti.

Slika 2. Samovrednotenje počutja v obliki Semaforja počutja

Preglednica 1: Kriteriji uspešnosti – učenje igranja na kitaro

UČENEC: _____							
AKTIVNOST: UČENJE IGRANJA KITARE							
KRITERIJI USPEŠNOSTI	DATUM						
Ostal bom miren in se ne bom razburil in jezil če Nika ne bo takoj vedela zaigrati ali ne bo razumela mojih navodil.							
Mirno bom podajal navodila.							
Pri učenju bom zbran.							
Uporabljal bom lepe besede.							
Niko bom pohvalil, ko bo dobro zaigrala.							
Niko bom poslušal, če bo imela kakšno vprašanje.							
Trudil se bom razložiti, da bo Nika razumela navodila za učenje.							

Za vrstniško vrednotenje sem uporabila semafor ali izhodne kartice. Učenca sta na kartonček zelene barve zapisala »Danes sem se naučil/a«, »Posebej všeč mi je bilo«, na rumeni kartonček sta zapisala »Še vedno ne razumem dobro«, »Imam vprašanje«, »Želim si« in na rdeči kartonček sta zapisala »Ni mi

bilo všeč«. Kartončke sta nalepila na semafor počutja. Izhodne kartice so vsebovale enaka vprašanja.

Slika 3. Vrstniško vrednotenje – semafor

DVOJEZIČNA OŠ/OMNIVA ŠOLA IL LENDVAH
 EL SZ. LENVAHAI KÖZNEVELŐ ÉS TÁLLAKOS ISKOLA
 Tel: (022)5788150 Fax: (022)5788151
 Ulica na. Štefana 2/L, 9120 Lendva
 info@obskola.lendva.sk http://www.obskola.lendva.sk

IZHODNA KARTICA

Datum: _____

IME IN PRIIMEK UČENCA: _____

Danes sem se naučil _____

Še vedno dobro ne razumem/imam vprašanje _____

Ni mi bilo všeč _____

Želim si _____

Slika 4. Vrstniško vrednotenje – izhodna kartica

Učencema sem podala **povratno informacijo** o njunem učenju ter komentarje, ki so vsebovali napotke za naprej.

Ob koncu obravnave smo se pogovorili o njunem počutju, učenca pa sta svoje počutje s ščipalko označila tudi na semaforju počutja.

Drugo leto – področje poklicne orientacije

Drugo leto sodelovanja v razvojni nalogi Formativno spremljanje sem si kot prednostno področje izbrala poklicno orientacijo. Spraševala sem se, kako lahko učence podpiramo s formativnim spremljanjem in s katerimi dejavnostmi naj jih podpiramo, da bodo v vzgojno-izobraževalnem procesu sistematično razvijali in krepili svoja močna področja. Tako je bil moj izziv, da naj pri učencih prepoznamo **močna interesna področja** ter jih razvijamo in krepimo v okviru pouka, podaljšanega bivanja ter interesnih in drugih dejavnosti. Pomembno pri tem je bilo, da dejavnosti začnemo izvajati **že pri mlajših učencih**.

Cilji:

- prepoznavanje in odkrivanje učencevih močnih interesnih področij,
- pri učencih vzbuditi interes za prepoznavanje lastnih močnih področij,
- razvijati spretnosti in veščine.

Primer: delo z učenko 4. razreda – priprava sadnih solat oziroma sadnih dekoracij

Na področju poklicne orientacije sem začela delati z učenko 4. razreda. Najprej sem skupaj z učiteljki identificirala njena močna področja: dobre ročne spretnosti, ustvarjalnost, praktičnost, iznajdljivost.

Skupaj z učenko sva oblikovali njen **osebni načrt**. Med pogovorom je prepoznala svoja močna področja, kaj jo zanima, kaj rada počne v prostem času, kaj si želi delati, ko bo odrasla. Dejavnost je potekala enkrat tedensko v okviru področja prehrane. V delo sem vnašala vseh pet elementov formativnega spremljanja: **1. nameni učenja in kriteriji uspešnosti, 2. dokazi, 3. povratna informacija,**

4. vprašanja v podporo učenju, 5. samovrednotenje in vrstniško vrednotenje.

Tako sva oblikovali njen **osebni cilj** v šolskem letu 2016/17: Želi se naučiti pripravljati sadne solate oziroma, kot jih je sama poimenovala, sadne dekoracije. Dogovorili sva se, da bo celotno **šolsko leto pripravljala sadne solate v času podaljšanega bivanja**.

Učenka si je sama izbirala, katere sadne solate oziroma sadne dekoracije bi želela narediti. Zapisala je, katero sadje in koliko sadja potrebuje ter katere pripomočke. Pri tem je utrjevala tudi znanje iz matematike in drugih predmetov.

Načrtovanje ciljev in kriterijev uspešnosti je potekalo skupaj z učenko. Pomembno pri tem je bilo,

KRITERIJI USPEŠNOSTI		SAMOVREDNOTENJE		POVRATNA INFORMACIJA UČITELJA	
1.	NADENEM SI PREDOPASNIK				
2.	SPNEM SI LAŠE				
3.	NADENEM SI KAPO				
4.	Z MILOM IN TOPLO VODO SI TEMELJITO UMIJEM ROKE				
5.	PRIPRAVIM DELOVNI PROSTOR, PRIBOR, KROŽNIKE				
6.	PREŠTEJEM, KOLIKO SADJA POSAMEZNE VRSTE POTREBUJEM	1, 2, 3			
7.	ZNAM OPRATI SADJE				
8.	SADJA PRI PRANJU NE ZMEČKAM				
9.	ZNAM PREREZATI MELONO NA DVE POLOVICI				
10.	ZNAM IZREZATI SEMENA IN LUKNICE V MELONO				
11.	ZNAM NAREZATI SADJE				
12.	NA KROŽNIKE PRIPRAVIM VSAKO VRSTO SADJA POSEBEJ				
13.	ZLAGAM SADJEV PO SLIKI				
14.	KO DELAM S SADJEM NE PRUJEM NICESAR DRUGEGA				
15.	ČE KIHAM ALI KAŠLJAM SE OBRNEM VSTRAN				
16.	SEM NATANČNA				
17.	POSPRAVIM PRIBOR, POSODGO IN DELOVNI PROSTOR				

Slika 5. Magnetna tablica – kriteriji uspešnosti za sadno solato oziroma sadno dekoracijo

da je učenka dobro razumela kriterije uspešnosti, kajti od tega je bil odvisen njen uspeh. Kriterije uspešnosti, zapisane na list, je z magnetki pritrdila na magnetno tablico, da so ji bili v pomoč pri sami pripravi sadne solate oziroma sadne dekoracije.

Po končani dejavnosti sva preverili kriterije uspešnosti v obliki **samovrednotenja**. Učenka je vsak kriterij ovrednotila na tristopenjski lestvici s smeškom. Učenki sem tudi sama ob koncu dela podala kakovostno **povratno informacijo**. Vrstniki, ki so opazovali njeno delo, so ga prav tako ovrednotili (**medvrstniško vrednotenje**). Med celotnim procesom dela sem učenko usmerjala z vprašanji, ki so jo spodbujala k poglobljenemu razmišljanju in učenju. **Dokazi o učenju** so njeni izdelki.

Slika 6. Končni izdelek – sadna solata oziroma sadna dekoracija

Sklep

Prišla sem do spoznanja, da se na področju dela z učenci s posebnimi potrebami elementi formativnega spremljanja, ki zagotavljajo sodelovalno učenje, učenje drug od drugega, dejavnost učencev z dobrim počutjem in motiviranostjo, uspešno implementirajo tudi v delo svetovalne službe.

Kaj mi je uspelo:

- učence spodbuditi k samovrednotenju svojega počutja in soustvarjanju dobrega počutja na šoli,
- s pogovorom učence motivirati za sodelovanje,
- poiskati učenčeva močna področja,
- ustvariti ugodno socialno klimo za učenje,
- pri individualnem delu skupaj s posameznikom s pomočjo vodenega razgovora oblikovati namene in kriterije uspešnosti ter
- učence motivirati za sprotno in sistematično samovrednotenje dela.

Kaj bi naredila drugače oziroma kaj je moj nasvet:

- omogočiti bi bilo treba več časa za dejavnosti,
- pri delu s posameznikom bi bilo treba motivirati učenca za še bolj poglobljeno samovrednotenje dela,
- več kakovostnih povratnih informacij,
- v individualno delo bi bilo treba vključiti več

učencev s težavami v vedenju oziroma bi jih bilo treba motivirati, da bi pri dejavnosti vztrajali.

Pri individualnem pristopu k delu z učenci po načelih formativnega spremljanja sem ugotovila, da so učenci bolj motivirani za delo, da so dejavnejši, dajejo več pobud in predlogov, da se z doživljanjem uspeha več njihova zainteresiranost in da izkazujejo večjo motiviranost za sprejemanje odgovornosti pri posamezni nalogi.

Pridobila sem novo znanje in spoznanja o tem, kako lahko učenec postane dejaven udeleženec v procesu pomoči oziroma v vzgojno-izobraževalnem procesu. Učenci so pokazali interes za tak način učenja. Razvijali so sodelovalen odnos z vrstniki in se učili drug od drugega.

Viri in literatura

Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Cotič Pajntar, J., Borstner, M., Eržen, V., Kerin, M., Komljanc, N., Kregar, S., Margan, U., Novak, L., Rutar Ilc, Z., Zajc, S., Zore, N. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Slikovno gradivo: Dvojezična osnovna šola II Lendava / II. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola. (Šolski leti 2015/16, 2016/17). Lendava.